

ССРС Министрларын Совети
сынъяланг хүнү 1973 сүл сэт-
тиннү 11 күнүнээсү басныһан-
һыаттан сэттиннү 9 күнүнээсү
бэзтинсэз көһөрөгө уураахта-
та.

ҮЛЭ ОНГОРУМТУОТУН ҮРДЭТИИ — СҮРҮН СОРУК

Ааспыт бэстиссэ тыа хаһаайыстыбатын специалистарын оройуоннаары сүбэ мунньага буолан ааста. Онно специалистары сирэ маннайгы сүһүөх партийнай тэрилтэлэ секретардара, хаһаайыстыбалар салайааччындара, сельсоветтар исполкомнарын председателлэрэ, бригаданылар, управленциядар кыттынымы ыллаллар.

Тың хабарлаушытабын специа-
листарын производствоза оруды-
ларын салтты үрдетин сәрукта-
рын түтүнән дақылалты ОССК
райкомун секретара таб. Е. М.
Манарова оғордо.

— Хайна специалист наука, техника, бастыг опыт ситийнх-
лэрин олоххо кыттыг кылээр,
ол производство оигорон таһаа-
рыгтын мунтуурдук үрдөтөр,
хайнаыстыба экономической
оттуван боборгуурун ситийнэр,
— динр дакылаачыт. — Пятилетка
үһүс, быһаарылыах сыйын кир-
биһлэрин ылынта, ордук засылт
сый кыстыгар көккө ситийнхлэр-
бигэр специалисттар кылааттара
кырата суох.

Ол эрэри оройуонга сүөхү интиитигэр билигин да улахан итэҕэстэр, туһанылла илэк и кыахтар бааллар. Ынах сүөхү уонна сылгы төрүүвүн ымынамынах. Сыл тоҕус ыйыгар ыырай деловой тахсыта 63,2, оттон кулун кнэнэ—74,8 бырыһыанга эрэ тийбэ. Төрөлкөй төрүүвү ымы сүрүн төһүүтүнөн буолуохтаах искусственнай снэмэлэһинигэ киирнн туруга. Ол ээ нннн ынах кытарааһына 26,7 бырыһыанга төгнөстэ.

Аспаыт сымлаадыр намыс-
тын да ийин, сүөһү коньһунан
сууте саллана турар. Кыстчына
сройуон урдүнэн үбүс-тордус
сортнаа 345 борооску киһидэ.

Сийлгэ уонна илэх сөөгү бо-
руодатын тупсарыыга племен-
нэ ситэтэ суох ыттыллар. Дакы-
лаатчыт хонуу үлэлэригэр клан-
ник тохтоото, сиртэн турунтаах
үүһүүнү илһы торо тыаллыбат
булар бирчичиһалорун арыйда

ӨРӨ КӨТӨҢҮЛЛҮҮЛЭЭХТИК АТААРДЫБЫТ

Бары көрнөтө асылыт уонга ол
иннилөөдү уурах дыйлаздытар
оңуку бүтөрбөтүр, бары көрнөтө
быһаччы материалый уйгуну
огорсоччулар — бу эрилик Эри-
стин атынан колхоз Чапырдааы
Бригадатын 40-ча чылааннаах
комсомольскай терилтөтө.

Төрийлэг илүү ихчигч-комсомольский коллективтаах. Олор—Эба ферматын уонна «Маарыччан» ферма—ситийиллэх үлэлэр-хамнастара «ройуонна үгүстүк ийиллэр. Чугастык ыллахха, хэлбүр, Эба ферматын коллектива ласынч кыстык түмүтүннэ тыа хаһаайлыгыбатын уонна со-вотуонка үлөһүгэрэ профсоюзун уобаласкадагы комитетин Грамотатынан наараахталлар, харчынан, телевизиринан бириэмийэлэнэ. Ферма старшайа Матрена Николаевна Старостина-ба Саха АССР Верховнай Советыа Президиумун Бачотуннай Грамотата, «1973 сылга социалистическай куоталаһын кыайылыа-аа» энэ туттарылынна.

Тыя хаһаайысты

Иги барыта, тийгээр тнийн, суоһуну тыһындах нитигтэ, кинэ боруодатын тунсарыгы, адгьах-пачоотунаа элбэх боруудуукс. Яны ымыкта үлөһит илжин табта туһамматтан, тэрээһин үлэ мөл-түрттэн, зооветеринарнай ды-һаһлар кэмгэр олоххо кинран испэттэриттэн уонна, саамай кы-лаабынайа, бастың опыты олох-тоолун, наука ситиһинилэриң пропагандаллаһын ситэтэ суоһут-тан, онно специалистарга сөптөөх көрдөбүл туруоруллубатыттан, прдөбил уонна эһиһэтинэс намы-һарыттан тахсар.

1973—1974 сс. кыстыкка
былмышлах общественная ынах
уонга сылгы сүөлүнү дорохой
аһмылгынаа хаачыйыбыт 46,2
бырыһаага ара тэһнээр. Да-
вылаатчыт былалгы кытаапах
пыстык уратыларын быһааран
чарда уонна партия райкомун
ХІІ пленумун уураарын толоруу-
та специалисттар быһаччы сору-
тарыгар киэҥник тохтоото. Кини
кыстыкка кириин уонна кини ик-
ки ыһын түмүктөрүгэр, оһо-
көккө үчүгэй саалааһыннары
тэһэ, тулубуллубат итэһэстэр
уонна көсүтүүлэр тахсыбыт
төрүөттэрин, үгүс хөлбурдары
арааһа туран, ырытта, оһу түр-
гөһүннэ туоратар сорукары ийде

Байнгийн эрлийсүүмтүгээр үрдүг
уонна орто анал үөрэхтээх тым
хайааймсымбатын 118 специа-
листара үлэжиллээр. Кинилер ту-
хайнаах үлэлэрин толорууга,
общественный олоххо кыттыгм
дылуууулара үлэтан ийер. Ол-
ээрри наука, техника-ситини-
ларин производства олохтуур,
олох иинжи күүнүгэр сылдыр
толебуу буглар үрдүк аналлары

сигтэ ойдоогот, снэр-майгм өгтү-
нэн итн аанга ээинэгтээбэт, уот-
куфнэ, тууаансааа сирэй булаа-
на суох үлэинэр снэциалистар
эмнэ бааллар.

Государственной библиотеки тогоруу киши охсунуу — специалист сүрүн сорута. Бийлаг общественный суову ыарахан кыстыгар бийиги специалисттар бич бызаарар оруту илмаштаахтар. Киинлар инициативалаахтык, сирей айар бйлааннаах үлэлнэхтөөхтөр. Огно бйбэлэрин тулааннаах илэлэринен үлэлэрин сэргэ дьону ой-санаа өттүнэн иитинигэ, социалистической куоталаабыннар төрийнигэ, бийилэрин үрдөтнигэ туту өнөрүхтээхтэри чопчу бийилмаштаах.

— Табаарыс специлистар
общественнай суоһу бэйылгы
кыстыга—эниги илингитигэр.
Ону үчүгэйдик тарыйар уонна
ситилиннээхтик түмүктүүр илин-
бары кууспүтүн уонна догору-
тун ууруобун!—диэн түмүктүүр
дакылаатчыт.

Данкылаат сүнийнүн кжестни-
га барыта 14 кийи тый отуз.
Тыа хаһаайыстыбатын управле-
нистын кылаабыай инженер
В. И. Пермяков уонна гостехнад-
зор инженер В. И. Поисов тех-
никаны туһанын уонна көрүү-
харайымы турутар тектоотулар.
Өрөйүүн хаһаайыстыбаларыгар
билигин баар араас маркалаах
274 трактор уонна 105 таһарыс
тйайер автомашинна сыны быһа
уонна толору куустарында туһа-
ныллыбаттар, үтүстүк алдыһа-
лар, эрдэ өрөкүүнүгэ киирэллэр.
Депии алтынан колхоз Аммыла-
ды учаастагар (механик Н. О.
Флегонтов), совхоз Сыныһыаһы
уонна Соловьевтаары отделиние
ларыгар техника урусхалланыта
чаастарын тоһонуута таһаарыл-
лар.

Сүүнхү шитийтүн ырахан үлэ-
лэрин механизацилзаанын хэс-
кидлээх быззана тохтөн - иһэр

Рационализатордар - С. Х. Матвеев (Ленин аугуйнаа колхоз), Д. А. Дятковский (Калинин аугуйнаа колхоз) гэгдэнэаах атишлэра, олохуулаа сир ахын киэришк олохмотор, канигэр олохтон несиэтэр. Кэлхэнтэр рационализатордарын обществог, совхоз научнай-технической советын сүрүннүүрэг ки да болгохотун уурбат.

Искусственная симметрия би-
линги да мэлгэх туруутаах. Бу
тулунан Чурагчытааги филиал
сэбиэдиссийа В. Д. Слепцов бэрт
итадгатар хэлбурдаар араатар:
Субуруускай аатызан сөнхсө
1640 ынары итинник ньманан
буобатарга быланнамыт, остои
дуогабарга 1020-тин киллэрбит
уосна дьиниэсэр тийһэн 681 го-
бонү сыйһарбыт. Итинэн даба-
ны 572 ынары эрэ сэмэлэппит.
Калинин аатызан кэлхозка эмнэ
итинник хартынаага көрөбүт.
Манн бу дылааны атырдаах
ыйыттан олох да тохтошпуртара.
Сэмэлэппит ынахтарыттан 60
бырыһыаннара ууламмит буолуон
сеп. Дезин аатызан кэлхозка
техник-эсеменатордар сөттө то-
гуу уларыдылар. Бу атыр-
оруна суох хаһаайстыбаара дуо-
габардаах 900 тобеттон 735
сэмэлээнэ. Ректальнай көрүү
649 ынааха ытыллыбыта, ол
түмүтүнөн 449-на эрэ ууламмы-
та быһаарыллына. Эрилик Эрис-
тинин аатынан кэлхозка сыйһа-
рыллыбыт ынааха 72 атырдаах
на сэмэлээнининэн хабыллына.

—Техник-осеменатордар ۇлаларин хантуруоплаахын, отчуотататын диян суох. Киинлэр квалификацияларын үрдөһөттөр. Мэллэ туһааннаах специалистар соһтөх көмөнү өһөрбөттөр, — дийр Слеников.

Ынах сууһу фермаларыгар сорох сирдэргэ үлэһир устубуһа бэрт бөрүкүтэ суох. Бал илиилэрин сууммат, ынах сиһини массажааһынча сылаас ууну туттубат наныыксыттар Чакыр, Хадаар биригээдэлэригэр, соххоһа Соловьев, Хатылы отделениеларыгар бааллар. Итиннэхэ эбии хогонһор түрүктэра зооветеринарнай, санитарнай-гигиеническэй кордубулларга эппиэттэбэтэр. Иһит-хомуос тиһибэт, маарыла өмнө суох. Зоотехниктар, ветеринарлар өттүлэригэр суо

үүнүүстэйгээ сонгох явдалд, элчинтнээс туруураллубат. Ол ба-
рыга үүт хаачыстыбага намы-
хат буюуутугар тнвдэр. Кир-
дэх үүтү государство тулпат,
онен хайаайгыстыбалар улахан
ичонгоко твбилнэллэр.

Итләр тустарынан тыа хаа-
биясыбатын бородуукталарын со-
ротуонкаа уонна хаачыстыбада
инспектора И. К. Дегтярев, оро-
буоннары санэпидстанция кы-
лаабынан права В. С. Ефремов
эттилэр.

Оройунианың ветстанция начальниги Б. Г. Тытыгызаев сүбү көпчүлүгүн слүүтүтөр материалый эиниетини үрдөтөр маадаларын бэлнэтсөт, специа-листтар учуру-отчуотунан тун-гарилларыгар, документацияны кичайан, сөнкө толороллоругар зүүт.

Паим-хаабобун селекционер-зоотехника М. Д. Сивцева оройуон таһаайыстыбаларыгар племенной үлэһи ыһтыы туругар сонтоох баһиэтиһиннэри, сыанабылы адалла. Субуруускай аатынан совхоз кылаабынай зоотехникта В. Е. Пастыкова бореэниору көрүүгө бастыһынар опыттарын көрсөтө.

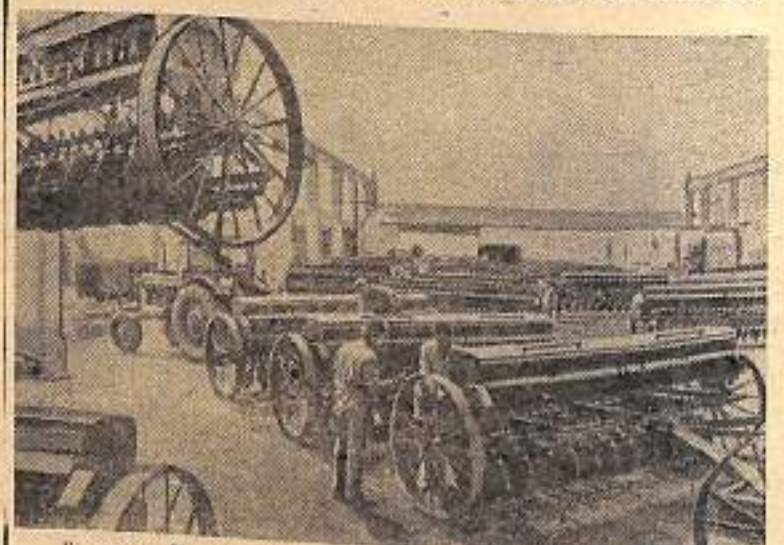
— Бийиги колхозка үрдүк үөрөхтөх специалист бикр ара. Ол араари орто үөрөхтөх прораб С. Е. Матвеевы, механизацияны угуунахтык киллэрэргэ үлөлиир рационализатор Д. А. Дьячковскайы бөлөлөрүн идаларин таптыр дьингүөх специалистар билимдарынан сымалымыбыт, — диир Калинин дэуулан колхоза бырабылыаанытын председателе П. П. Дьячковскай.

Итннтен салгы кини специа-
лист, үлөни-хамеаны төрийрөччү
буулан, дьону кытта күруутун
далалхтүрүн, общественна
олоххо активнайдык кыттыма-
таалын төрт сөлкө бөлүнөтөт.

Тийл элжит сөрөх табаарыстар
тыя хайлаагыстыбатын управле-
ниетын специалистарын оттутган
араас өртүлээх көмөнү эрэйалла-
рын төбөдолоон этилээр.

Сүбә мунһахха ОСКН райко-
мун бастакы секретара И. П.
Листиков кыттышны ылла уонна
тыл эттэ.

П. СЕДАЛИЩЕВ:

Болгария Народной Республики социалистической дойдулар
иски аралыгыр специализацияланганка уонна кооперацияла-
һынга активчаһын кыттар.
СНИМОККА: ССРС-ка уонна Куба аманан БНР-га оһоһула-
бут селлектар.

М. КИРИЛЛИНА,
комсомольской тэрилтэ
секретара.

ОТЧУОТТУУР-БЫЫБАРДЫР МУННЬАХТАР

«ССРС-ка народнай хонтуруол органнын туһунан Баһыаннаа» олоһун, 1973 сыл ахсынны мйтан 1974 сыл олунуу ыйга диэри народнай хонтуруол группаларыгар уонна постарыгар отчуоттуур-быыбардыр мунньахтары ыттар туһунан ССРС Народнай Хонтуруолун Комитетын Уураада табыста. Итинэн сибээстэн народнай хонтуруол оройуоннаагы комитета туһааннаах уураады ылына.

Биһиги оройуонга ааспыт отчуоттуур-быыбардыр мунньахтарга народнай хонтуруол 32 группаларыгар уонна 75 постарыгар барыта 504 народнай контролердар талыллыбыттар. Кинилэр ыппыт үлэлэрин туһунан быйыл бэйэлэрин коллективтарын, тэрилтэлэрин, биригээдэлэрин, учаастактарын, отделениеларын уонна нэһиликтэр үлэһиттэрин иннигэр отчуоттуохтара. Онон кинилэргэ инники сорукарыгар наахтары биэриэхтэрэ уонна народнай контролердар сагалы талыллыахтара. Оттон колхозтардаагы, совхоздаагы головной группалар биригээдэлэргэ, отделение-лартан талыллыбыт боломуочунайдар мунньахтарыгар отчуоттуулар уонна саҥа быыбарданааллар.

Отчуоттуур-быыбардыр мунньахтар барыларынан сибээстэн ССКП обкомун уонна партия райкомун бюрокларын уураахтара табыста. Онон бары партийнай тэрилтэлэри народнай хонтуруол группаларыгар уонна постарыгар отчуоттары уонна быыбардары үчүгэйдик бэлэмнээн, тэрээһиннээхтик ытталларыгар соруудахтара.

Отчуоттуур дакылаат группалар чилиэннэрин мунньаһар көрүлүн баран нэһилиэннэ, коллектив уопсай мунньаһар дүүүллэһилиэхтээх. Онон туһааннаах хаһаайыстыба, биригээдэ, тэрилтэ тохсус-пятилетка соруудахтарын хайдах толорон иһиллэригэр, общественной производство көчүүүбүн үрдэтигэр, кэмчидээһин режимин күүһүрдүүгэ, материальной ресурсалары уонна харчынан средстволары туһаныны тупсарыыга народнай контролердар советскай органнырга туох көмөнү сунурааһын, партия уонна комитетство уураахтарын толорууну системалаахтык хонтуруолааһынга туох үлэни ыппыттарын сийи-үлэни ытталлыахтара. Бу ытталлыыт үлэлэргэ төһө народнай контролердар төһө активнай кыттыны ылбыттарын сыана барылдыахтара, үлэбэ туох үчүгэй өрүттээх, үлэбэ итэҕэстэр бааллар уонна итэҕэстэр соруу-

С. ЗАХАРОВ,
народнай хонтуруол
оройуоннаагы комитетын
председателэ

тарга сүрүн болломто уурду-луохтаах.

Отчуоттуур-быыбардыр мунньахтар барыларынан сибээстэн народнай хонтуруол группаларын уонна постарын үлэлэрин сөргүтөн, бэрэ өттүнэн тупсарыы сорууда турар. Хас уоннуу үлэһиттэн биэр народнай контролеру талан, кинилэри хаачыстыба өттүнэн салгыы тупсарылыахтаах. Народнай контролер буолуу—улахан эппиэттээх уонна бочуоттаах сорууда. Ол иһин хонтуруол үлэтин истинник сөбүлүүр, инициативалаах, дьонго холобур буолар бастын үлэһиттэри, маасса биэрэр итэҕалин чинэстээхтик толорооччулары талыллыахтаах. Бу соруу партийнай тэрилтэлэргэ сүктэриллэр.

Ааспыт отчуоттуур-быыбардыр мунньахтар 1971 сыл балаһан—ахсынны ыйдарга ытталлыбыттар. Быйыл отчуоттуур-быыбардыр мунньахтарга ити көмтөн ыла ытталлыбыт үлэлэри ырытан, 1974—1975 сылларга сорукары туруорулуохтаах. Чугастаагы сорукарга быйылгы сыл былааннарын бары көрүннэринэн толорууга, общественной сүөһү кыстыгы үчүгэйдик тэрийиигэ, саҥа төрүөххэ уонна сааскы ыйыга бэлэмнэнигэ народнай контролердар сүрүн болломтолорун туһаайахха. Итинэн сибээстэн отчуоттуур-быыбардыр мунньахтарга хаһаайыстыбалар, тэрилтэлэр салайааччылары, партийнай тэрилтэлэр секретардар бэйэлэринэн сылдыар контролердар үлэлэригэр быһаччы сорукары туруоран тыл эгэллэрэ наадалаах.

Быйыл общественной сүөһү кыстыгар улахан ыарахаттар үөскээбиттэринэн, народнай контролердар кыстык бастаагы күннэригэр хас ферма ахсын сүөһүгэ эбии аһылыгы күүскэ бэлэмнээн, оту нуормалаан сизгинни, комбикорму көрүүнү-хараһыны уонна ороскуоттааһыны кытаанах хонтуруолга ылан үлэһиттэрэ наада. Хас ферма ахсын кормокухня, КВ оһохтор үлэһиттээхтэр. Биригээдэ аайы дулда кырбыыр массыналары, дробилкалары, мас чааннары оҥортууохха. Ыраах үрэхтэргэ кыстыыр сүөһүлэргэ оһуобай болломтону уурдахха табыллар. Үлэбэ кыргычтар сорох хотоннор, оһорор дьыалар, кормокухнялар тууларга биһиги да ситэ бүтэриллэ иһиктэрин түргэнник ситэртэрэр эбии дьаһаллары ыллартарыахха.

Билигин сир ахсын өрүөт хаһаайыстыбатыгар материальной ресурсаы туһаныны тупсарыыга бэрэбиэркэ ытталла сылдыар. Бу үлэ биһиэхэ сайынны кэмгэ мөлхөхтүк ытталына.

Народнай контролердар ороспот, бэрэбиэркэлээбит үлэлэрэ, объектарга диэн сундун кэриэте. Онон отчуоттуур-быыбардыр мунньахтар барыларынан сибээстэн хонтуруол группаларын уонна постарын үлэлэрин бары өттүнэн тосту тупсарар соруу турар. Итиннэхэ партийнай, советскай уонна хаһаайыстыбаннай органныр сөптөөх көмөнү оҥороллор, эрэйдилэр.

ПОВГОРОДСКАЯ УОБАЛАС. Старорусской оройуон Ленин аатын колхозун чилиэннэрэ Борисовскай селскай Совет ыгырбыт мунньаһар сирин харыстаан туһаныы туһунан көппөһүннэттэрэ. Кинилэр хас бирилин гектары—дьыалада диэн резолюция ытталлар.

Билигин туһада 250 гектар сир хиллэрилинэ. Быйыл ол сирдэр гектардарын ахсыттан 22-лин центнер салыһынны, 5-тин центнер лен сэмэтин ытталлар.

СНИМОККА: сирин харыстааһын уонна көдүүтээхтик туһаныы комитетин чилиэннэрэ туһада саҥа таһаарыллыбыт элчирэи сирин бароһор.

А. ОВЧИННИКОВ фотота.

ССТА фотохромината.

Тутуу дьиссипилиинэтин
бөбөргөтүөххэ

Оройуонга общественной сүөһү итинтин материальной бастаагы бөбөргөтүү күүскэ ытталлар буолла. Кэлин сылларга колхозтар уонна совхоз кэскиллээх үгүс тутуулары ытталлар уонна ытталлар.

Ол эрэри сорох сирдэргэ хотоннору тутууну бырайыактан туораан, куһаҥан хаачыстыбалаахтык уонна бытааннык ыттыы чаччылар тахсаллар. Хаһаайыстыбалар салайааччылар бөдөн хотоннорго проектной-сметнай документацияны ситиһингэ уонна тутууну ол быһымынан үчүгэй хаачыстыбалаахтык ыттыыга сапаттаагы, хонтуруолу мөлхөхтүк оҥотуулар.

СУБУРУУСКАЯ аатынан советскай хаһаайыстыбатын министрствотын үбүлээһининэн Лахалдыга 400 миэстэлээх, арыттаах муосталаах ыччат сүөһүгэ аналлаах хотону тутар. Бу тутуу 1971 сылтан саҥаланан 1973 сыл сөтиннэгэ бүтүөхтээх этэ. Хотон сметнай стоимоһа—284 тыһыынча солкуобай. Итинтэн ытталлыбыт үлэбэ госбантан 115,6 тыһыынча солкуобай ытталлыбыт.

Совхоз салаалтата (директор таб. Жебсан В. Х.) бу хотонго аналлаах бырайыак, смета оҥорторбойко эрэ, урут тутулабыт эрэ хотоннор бырайыактары туһанан, үлэни ытталлар. Оттон госбанк отделениета совхоз проект-смета документацията сүөх хотон тутуутун титулнай испиһэһкэ баарын эрэ быһымынан үбүлээһини оҥорбут.

Хотону эргэ атын хотоннор бырайыактарынан тутан бараннар, оноһор ол эргэ бырайыакта да тутуспатахтар. «Тупсарабыт» диэн ааттаан талбыттарынан элбэх уларытыылары киллэрибиттэр. Онтукалара, төттөрүтүн, тутуу хаачыстыбата сүөх хотон үбүн үйэтэ сүөх буолаарыгар тэрийдит. Ол курдук траншейнай итиннэ бүтүнүттэ ситиһинтэн харыстыыр сымалата сүөх оҥотуллубут. Итиннэ биэр отто хаһаайыстыбаларта. Итинэн эрдэ сыттан эмерирэр туруутаах. Арыттаах муостаны

бөрөстүөй сирдигинэн, траншеяны уһаты оҥорор оһуугар туора оҥорбуттар. Ол түмүгэр ноһуом аалараа кыһан түсөккэ сүөсү-түтүгэр бэйэлэрэ иһинэн күрдүн түбүгэр баһаһыналарга үөскээбит. Итинэн ноһуому ираастааһын үлэтин чэпчэтин толору ситиһилибэтэх.

Траншея итиннэ буоруһан чарастаах кутуллубут, онон хотон кыһын тыһыылар кутталлаах. Хотон 2,5—3,8 метр оһуугар 2,2—2,5 метр эрэ үрдүктөөх оҥотуллубут, итинэн салгыи резимэ сөптөөхтүк олохтоһот буолбут. Остудыа остуолбадарын ириэрбэт аналлаах хаһаайыстыба хааллараларын оһуугар, төттөрүтүн, иһик өттүтүн салгыи киллэрт гына буоруһан саппыттар. Онон аһаһаат ираа аһаһах салгыиан ситиһингэ сөптөөх. Хотонго барыта 7 ванна бар буолуохтаах, иһиктэн баары-сууда 2 аһыи оҥорбуттар. Итинэн сүөһүнү уонна аһылыгы киллэргэ-таһаарарга улахан маһаһаар үөс-күтүлэр уонна баһаарыһа да өттүнэн көрдөбүтэ сөп түбөспөт. Сүөһүнү аһатар долбурку уонна ууһан хааччылар система олох да оҥотуллубатахтар. Кормокухня ситиһилибэтэх. Котельнай гекээбэт. Хотон сымалатаах.

Ити үрлүнэн хотону үлэбэ иһиллэн, алтынны 9 күнүттэн үлэбэ бэйэбэттар. Совхоз туһааннаах буруйдаахтар эппи-аалтата атын да тутуулары биригээх быһымынан үчүгэй тупса көрүлүөбэ.

хаачыстыбалаахтык ыттыыга, толору ситэрэн баран үлэбэ киллэрингэ сөптөөх суолтаны биэрбэт. Ол түмүгэр Мырыла, Оһу-бур, Нама, Арыһаах хотоннору производствоннай блоктара 2-3 сылы баһа тутулаан баран ыһаһан үлэбэ киллэриһэлэ иһик-тар, механизацияларга үлэһиттэр.

Хаачыстыбата сүөх ытталлыбыт үлэлэри, бырайыактан туорааһыннары көннөргө специалстар оҥорбут предписаниелары-ар совхоз салайааччылары сөптөөх суолтаны биэрэн, оһу көннөргө дьаһалы ылбаттар, итин кытта аһаһахтарына да ба-барыттар. Холобур, Лахалды хотонугар тахсыбыт үһбэ этилибит итэҕэстэри туоратарга оройуон архитекторынан биригээһигэр—1972 сыл от ыйын 3 күнүгэр уонна 1973 сыл атыр-дах ыйын 9 күнүгэр оҥотул-лубут предписаниелары олох да толоро соруспатахтар. Оноһор директор В. Х. Жебсан уонна совхоз тутууга кылаабынай ин-женер В. В. Сленцов народнай хонтуруол оройуоннаагы комитет-та бу боптуруоһу дүүүллэһэр мунньаһар ыгырыллан бараннар «хотон сүөх аатынан киллэртэти-аһаастаһыттар. Партийнай орган эрэ ороскутун көһинтэн иһиллэр мунньах бүтүүтүгэр эрэ киллэртэ күһэллэбиттэр.

Народнай хонтуруол оройуон-наагы комитетта, бу боптуруоһу дүүүллэһэн баран, Саха АССР народнай хонтуруолун Бюроһунан көрүүтүгэр биэрбитэ. Республи-катаагы Комитет комиссията бу хотону проект-смета документацията сүөх туппугтарына иһик хотон тутуутугар ороскуотта-мил 115,6 тыһыынча солкуоба-йы госбананын төттөрү уһулан ыла уонна совхозка 3467 сол-куобайдаах ыстараабы күһөрдө. Туһааннаах буруйдаахтар эппи-аалтата атын да тутуулары биригээх быһымынан үчүгэй тупса көрүлүөбэ.

КИНИЛЭР ААТТАРЫН КЭРИЭСТИЭБИН!

Редакцияга сурух

«Ким да умнуулабата, түүх да умнуулабата» — дээдчилт ээ би-
лиги улуу дымала нийн охсуван
өлбүттөр уонна тыһынаахтар
тустарынан. Ити саамай сөтөөх,
улахан нитер суолталаах этики.

Ити этикин толорерго, итиник
эрэллээхтик өтөргө үтүс үлэ, дэ-
ниэрдаах дээрин паада.

Апа дойдуну көмүскүүр Улуу
сэрин кыттылаахтара — өлбүттөр
уонна тыһынаахтар ааттара — по-
руот өйүгөр, сүрөөр хаалыах-
таахтар. Кинилэр ааттарын кө-
дүөнөттөн көлүсөлөр көрүннөөхтөр.
Ону ким барыта билэр.

Ол эрэри онук көрүннөөхтөр
ол Улуу сэринге кимнээх кытты-
быттарын биригдирэн чуолкай-
дык биллээхтэ паада. Оттон би-
лиги билгитин барытын толору би-
либит динирбитигэр кэдал сохус.

Мин хас да сыллаагыта нийилик
Советтарын исполкомагыгар
Апа дойдуну көмүскүүр сэрин
кыттылаахтарын испиннэктини-
лэригэр көрдөспүтүм, хаймакка
суруйбутум. Советтар исполком-
ларын секретардарын сирэй көр-
сөн тылбынан да эгэрим. Онно
бары собулаларга.

Ол эрэри улам уһатан, тардан испиттэр.
Онуу уһаатар уһаан, ол дымала
тутууан умнуулаан, туолбака
хаалыта. Билигин биһиги кы-
раайы үрөтөр музейытыгар

Хоттодо нийилигиттэн эрэ он-
уу испиннэкт баар. Оттон атыт-
тарган итинник докумуон кинир-
илэ.

Кыраайы үрөтөр музей ону
хомууан, чомчотон, буойуннар
ааттарын көрүннөөхтөр мучаттарга
тигэрдиэн барарбыта уонна баба-
рар.

Көһнөрү санаан да көрдөхтө,
кини Ийэ дойдуну кимнээх саамай
күндүттөн-күндүтүн — бөйөтүн
сырдык тыһынын, олохун толук
уураар. Ол ытык охсуууга сорох
өлөр, сорох тыһынаах өрдөр. Ки-
ни ол дуулааннаах кутла уокка
кирэрбитигэр бири биге санаалаах:

«Мин дойдубун, көрүүнүн кө-
мүскүүбүн, мин ааппын бар-дьо-
нун умнуо суоца, көмүскэски муча-
т көрүннөөхтөр».

Оттон биһиги, кинилэр тыһы-
нарын толук ууран көмүскөбүт
дьөөнөрө, кинилэр ааттарын кө-
рүннөөхтөр сорох түбэлтэлэргэ
дээрэгитин, көбүүнүн сыһыан-
набыт. Биллэн турар, ким да-
даным советскай буойуннары кө-
рүннөөхтөр кини этинимт. Ол
эрсэри сорох үлэбит ону өгө-
рөргө көһирттир, уталытан кө-
бүспүтүн бөйөтө да биллөөхтө ха-
лар. Ол, чуолаан, нийиликтөр

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

салайааччыларын итэбэстөрө. Сэ-
рин саранаары докумуон суох да
буоллааһына, билгитин баар хаа-
лыстыбаннай кинигэлэринэн сир-
дэтин, кырдыгас дьөннөртөн,
өлөхтөөхтөртөн сураһан, бөтөөх
докумуону өтөрөр кыах баар.

Күн-дьыл аастарын айлы ону си-
тэрэр-толорор эбии ыараан иһи-
ра. Ону ойдоон турар, испиннэктин,
орүү уталыһаака фашизмы сам-
парсыбыт албан заттаах сэрин-
иктэрбит испиннэктин өгөргө ох-
суохха, ким өлбүтүн, тыһынаа-
рын, түүх наараадалаарын
биллээх.

Апа дойдуну сэринтин кытты-
лаахтара тус бөйөтүн, табан-
рыстарын, бири дойдунулаахтарын
обобуу дымалаарын туһунан
актымылар суруйуу өбөтөр су-
руйтарын этилэр. Кинилэргэ онно
көмүскөмөнтөр, кыһыл суолдубу-
тар көмөлөһүөх этилэр.

Ити докумуоннары биһиге
килэрбит, көмөлөһүт дин кы-
раайы үрөтөр музей администра-
цията өссө биригдэ көрдөһөр.

С. СОФРОНОВ,
кыраайы үрөтөр оройуоннаагы
музей директора.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Чилига уодаһынаах террор сал-
данан бара турар. Маассабай ре-
прессиялар, дьэдэһир, ким тү-
бөспүтү барытын тутуу-хабын,
хаһык да суута, сиклэстийлээ-
һинэ суох иттиһаһын күн ах-
сын көстөр быһыта-майгыга ку-
булуйда. Хунта саллааттара Но-
руот соморолонутун правитель-
ствотун дикти буолааччылары
сонердөөһүннөр. Кинилэр диктэр
бары кварталларын, ордик рабо-
чай оройуоннары сыһыттылар,
тараахтыһылар.

СНИМОККА: хунта саллааттара
Сантьяго уулуссаларыгар. Ал-
дымныт «Ла Монета» дымарыас
таһыгар.

ССТА фотохроникта.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Сүрэх — бу нийн хаан сүүрүгү-
рөр систематын кылаабынай
хамсаталаччы. Кини биһиги
тыһынааххит тухары организм-
быт тканнарын кылаабынай
уонна аһатар вещестоларынан
быһытала суох хааччылар. Сү-
рэх бары ордоллара уонна сис-
темадара хайдах курдук чуол-
кайдык, эрэллээхтик, аһааһа
суох үлэниилэрий? Киниэхэ
тахсаар физиологическай про-
цестар тас эйгэ усулуобуйала-
рыттан уонна организм көрдө-
бүлүрүттөн көрөн мөлдөн ула-
рыһа тураллар. Биһиги хас
бирдинбит бу тыһы организм
сонгохтук үлэниирин туһунан
киһини ыһа саастан харыс-
тырыбыт паада.

Сүрэх харыстааһына — ол аста
киһини тас эйгэ араас усулуобу-
йаларыгар үчүгүйдик сөн түбү-
лөр ыһа чабдытырыа, эрчийин
буолар.

Итиги хайдах ситиһиэхтэ со-
буй? Үлэ, тыһынааһы, аһылык
режимнэрин тутуһан, организм
эрчийин, мөлдөн хаамаан-сипмөн
уонна араас салгытыга сымдыан.
Сүрэх харыстааһы баарар
туоллааха, бөйөһү тас эйгэ буор-
тулаах дьайыһыларын, систы-
гынаах ыарыһыларын харыста-
нылаахтара. Систыгынаах
ыарыһылар сүрэх үлэтин улахан-
нык уусуурдальлар. Ону сөргө
табах уонна арыгы курдук
буортулаах суоллартан аһаа-
таһыахха паада.

Советскай ученайлар даһаас-
таан тураллар: сүрэх-тыһы
ыарыһыларын сүүрү биригдир-
тэр.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Сүрэх — бу нийн хаан сүүрүгү-
рөр систематын кылаабынай
хамсаталаччы. Кини биһиги
тыһынааххит тухары организм-
быт тканнарын кылаабынай
уонна аһатар вещестоларынан
быһытала суох хааччылар. Сү-
рэх бары ордоллара уонна сис-
темадара хайдах курдук чуол-
кайдык, эрэллээхтик, аһааһа
суох үлэниилэрий? Киниэхэ
тахсаар физиологическай про-
цестар тас эйгэ усулуобуйала-
рыттан уонна организм көрдө-
бүлүрүттөн көрөн мөлдөн ула-
рыһа тураллар. Биһиги хас
бирдинбит бу тыһы организм
сонгохтук үлэниирин туһунан
киһини ыһа саастан харыс-
тырыбыт паада.

Сүрэх харыстааһына — ол аста
киһини тас эйгэ араас усулуобу-
йаларыгар үчүгүйдик сөн түбү-
лөр ыһа чабдытырыа, эрчийин
буолар.

Итиги хайдах ситиһиэхтэ со-
буй? Үлэ, тыһынааһы, аһылык
режимнэрин тутуһан, организм
эрчийин, мөлдөн хаамаан-сипмөн
уонна араас салгытыга сымдыан.
Сүрэх харыстааһы баарар
туоллааха, бөйөһү тас эйгэ буор-
тулаах дьайыһыларын, систы-
гынаах ыарыһыларын харыста-
нылаахтара. Систыгынаах
ыарыһылар сүрэх үлэтин улахан-
нык уусуурдальлар. Ону сөргө
табах уонна арыгы курдук
буортулаах суоллартан аһаа-
таһыахха паада.

Советскай ученайлар даһаас-
таан тураллар: сүрэх-тыһы
ыарыһыларын сүүрү биригдир-
тэр.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

СЫЛГЫНЫ ТАБА ДЬУҢҮННЭЭНИН

Итигэртөн хас биригдир-
рин сиплиһэн, кутурууһунан
арааран аһаа- тус-туһунан
дьуһунуулар. Ол курдук
чаккырын сиплээх, куту-
руктаах хара көбөчөр; мо-
ролоох сиплээх, убулаах
кутуктаах күүх көбөчөр
биллэр өбүт.

Көбөчөр сыһыны ардай-
даах сиплээх, кутуруктаах
дизн этилибэт. Ардайдаах
дизн сур сыһына баар бу-
лар. Чаккырын дизн сиплээх,
кутуктаах бөйөтүн дьуһуну-
төн бидан сырдык буолаа-
рына этилэр. Убулаах куту-
руктаах дизн кутуруктаах үтө
отто маһан буолаагына эти-
лэр өбүт.

Сырдык сыһыны билбэт
киһи таһа да маһан өбүтөр
сырдык көбөчөр дьуһунуулар
дизбигин иһин, сиплээр дьу-
раа күүдүк орохтоох буола-
агына сур (мыһастаах) сыһы-
на кинирээхтээх. Мөһөн сип-
лиһэр орохтоох сыһы сипр
(саараска) дьуһунуулар аһа
кирсиһэн сөн. Аһын дьуһун-
күрээ орох суох буолар.

Сур сыһыны аһа араас-
таан өткүүллэр биллэр: ку-
төр сур, борон сур, саһыт
сур, сырдык сур, хара сур
у.д.а. Мин таһынан хас ба-
лиһэр: сипин ороһо, таһаас

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

күүдүк хара сурааһынар
баар буолаллар — ону итлэр.
Бар дьаһыл дизн бычыгы-
нас точка-точка курдук хо-
буу дьаһылы этилэр.

БУУДУУР (чалаа) иһин
суоһа араарылар: күүх буу-
луур, кийи буулуур.

Күүх буулуур бөбөгө хас
да өткөөх: сырдык буулуур,
хара буулуур, сарыа буу-
луур.

Сырдык буулуур дизн сыр-
дык күүх өткөөх; хара буу-
луур — үтө өтгө таһааран,
көбөрөн көстөр сыһан баран
сиплээ, кутуруктаах харааһыны;
сарыа буулуур — иһин са-
һыны уопсай дьуһунуулар
сырдык соһус буолаагына
этилэр.

Кийи буулуур аһа хас
да суоһаах. Саһыт буу-
луур дизн — уопсай дьуһунуу-
төн сипыһа үрүт, өрөһөтө,
түөрт атага туртаһан көстөр
дьуһунуулар сипы.

Буулуур сыһы, үтө эти-
лиһитин курдук, өткүн хас
да төгүл уларыһан сөн: ко-
ророр, маһаһар, саһарар,
кытарар. Күүх буулуур сы-
һыны саас сырдык көбөчөр
дизхтэ сөн, аһ эрэри кыһ-
бөттөрүн уонна хоморутун
дьуһунуулар улааһынык улары-
баттарынан булдууруулаа

.....

.....

.....

.....

.....

.....